Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Namen, Luxemburg, Trier

https://hdl.handle.net/1874/390288

Carton A 138

Hs.
0 C 5

0.C.5

Hss. Ackersdijck.
7

T. 1316

Hss. Ackerd. J.

Vestingwerken te Namen. De generaal van Ingen de Majeur Larochette, - Hink commissaris. De graafte schelmery werd geplaegd. De Luitenant Lafaille is de eenige die naar verkiezen eerlyk gehandeld heeft. De heer Barbaix was belast met den grond aan te koopen. Op een bedrog de heer Hink als bygrander, daarmede van wege het ministerie belast. Een man die zyn grond voor 60,000 Franks had aangeboden, maar niet verkocht omdat de St. B. het te duur vond, antwoordde aan den heer Hink 42 duizend gulden voor. In de maten die van zekere dikte gemaakt waren ten eynde, wierp men prins, aarde en zelfs de kommissen waarmede men de gleuf had aangegraven, en dat gold voor metsers steenen.

Een der aanmerkt, Lalau, genaamt Ledekker, koopt
zich zoo verrykt by de verkoop, dat hy nu naar
zyne neuten koopt, en ontlangt een kapitaal gehoorde
koopt waarop hy zelf het dak gelegd heeft. Wanneer
in der tyd voorkomt gezien, zeide hy, dat ik nog eens
dat kasteel bewonen zonde, zoo zonde ik het dak
later gemaakt hebben en myn bestak daarin tyd
eerlyk hebben nagekomen

Sambre: by het kanaliseren naar aan den in-
gang van Urbain, het oprigt aanbevalen. Hy
was een eerlyk man, merkte op, dat men de waar-
waarden der concessie niet nakwam; - de aan-
nemers spatteden met zyne bemerkingen. Hy
klaagde aan het ministerie, zand een omstandig
rapport. Hierop ontving hy tot antwoord, dat het
hem in Namen niet zoo veel te behagen, of hy niet
verlangde verplaatst te worden. Hy nam dit aan,
ging weg; en nu kwam in zyne plaats een inge-
nieur, die alles goed kende, wat de aannemers
deden.

FRANEKERA ACADEMIA

Namen, Luxemburg, Trier.

Vrydag 25 Julij 1828 ben ik met myn ambtge-
noot Ernst junior op reis gegaan naar Namen.
De weg was ons reeds bekend, doch beviel ons niet
minder: wy zaten meest boven op en genoten
het uitzigt over de schone boorden van de Maas.
Een Engelschman, die by ons zat deed ons lachen
door zyne onverdroten gevoelens van Tory. Hy
zeide alle kwaad van Canning en zyn bestuur.
Brougham was, volgens hem, een uitmuntend mi-
nister, hoewel hy als mensch de diepste verach-
ting verdiende: hy is zonder gevaar, zonder aanzien
des persoons voor regt, maar, zeide hy, Brough-
ton is standvastig in de beginsels van Engelsche
politiek. Brougham is slechts een advocaat,
zonder beginsels. d. i. Wy vraagden hem naar de
nieuwe universiteit van Londen. „Dat is geen
universiteit, zeide hy, en zy zal het nooit worden;
de aartsbisschop van Canterberry is eene univer-
siteit." Deze zonderlinge stelling rustte daarop,
dat de Aartsbisschop het regt heeft om akade-
mische graden toe te kennen (waarvan hy doch
zelden gebruik maakt) en dat de nieuwe univer-

detail van Landen dat regt met heeft. De inrigting der majoraten in Engeland kende hij bijzonder goed; toch was hij zelf de zelfde zaak van een zeer rijk adel man en erfde dus niets, terwijl zijn andere broeder alles aantrof, maar zoo vond hij bekende het overal te zijn.

Wij kwamen tegen het vallen van den avond te Namen aan. Na aan intrek in het Hotel d'Harscamp genomen te hebben gingen wij nog naar Jan Louis, waar wij den broeder van den heer Ernst van den met eenige zijner kennissen, onder andere den heer dator Cambrelin, en een der neven, in de negtbank Garcia. Deze is nog van eene Spaansche familie en heet eigentlijk de Garcia de la Vega Arenana.

Zaturdag 26 julij. Wij hebben denzen morgen een rijtuig met één paard aangenomen, om een uitstap naar Dinant en de Grot van Han te maken. De weg naar Dinant gaat steeds langs de Maas welke meer en meer tusschen de rotsen ingesloten is; evenwel niet zoo, of het land is nog steeds bebouwd en bewoond: op de hoogte ziet men veel mastbosschen. Men bemerkt bijna niet, dat men naar boven gaat, de weg is nergens steil. Hoewel de konvooi weg den weg makkelijk te bekomen is, namelijk kleingemaakte steen, van de rotsen, zoo is de weg toch slecht onderhouden. Het land heeft een levendig en welvarend voorkomen: men ziet overal goed gebouwde

kwijen, gezonde en welgekleede menschen en geen bedelaars. Wij ontmoetten veel varkens van steenkolen in zeer groote wagens, hoedanig men in de nabijheid van Luik niet meer gebruikt. In gelijke wagens zagen wij ook kantiekalen vervoeren; wij naderden merkelijk het land der bosschen. Wij hadden bij afwisseling zeer mooije gezichten: het karakter van de streek tusschen Namen en Dinant is meer zonderlinger en grooter, terwijl dat van de streek tusschen Luik en Namen meer vrolijk en bevallig is. Reis nij van Dinant zagen wij links op de hoogte de ruïnes van het slot Poilvache. Daarna passeerden wij door het kleine stadje Bonvignes dat op den linker oever der Maas ligt tegen over Dinant waarmede het uit gemeenschap in de 14e eeuw overlag voerde.

Wij beklommen dadelijk het kasteel, of vesting, want sedert 1830 bestaat het kasteel zelf niet meer. Wij telden bij het opgaan 438 trappen. Het groote torten heeft onze regering alles in order laten brengen. Er is plaats voor 800 man, doch een groot gebrek is, dat men in de vesting, die op eene rots gebouwd is, geen water heeft, en een kanten taxtal om het uit de rivier te scheppen. Licht daar den vijand vermeesterd kan worden; - anders schijnt de ligging het genaken bijna onmogelijk te maken. Wij merkten twee opschriften op: Hi circumspiciat aggrediens cave. anno VI pont. praesidium ad Waterloo. en Pax et labus neutrali.

Lic Nicky et Quetalcar Grotta de Van. d. p 78

talen te verwachten dat.

Na het eten zyn wy de groot Freyr toren gien. Zy is op een kleinen afstand van de Stad, hooger aan de rivier. De natsen wanden aan dit zyde steeds hooger en styler; aan den weg staat een hoge kegel gemaakt op zich zelf, en men rydt tusschen dien en den Stylen rotsstrand. Men naemt deezen kegel Rocher de Bayard. Daar vele paden en gebouwte leide men ons neens de grot, en angenaekig overviel ons zware regen. Van den ingang gekomen duurde het nog lang eer men met den flentsel kwam. Al dien tyd brachten wy daar met over andermerpen van staatkunsthandkunde te spreken; myn reisgenoot stelde daar de langen, en ik milde hem jaarne van de goede legenstelen overtuigen. Toen wy eindelyk de grot te zien kregen, vonden wy ons zeer teleurgesteld; Zy is niet zeer merkwaardig, haare uitgestrektheid is niet groot, en zy is weinig met stalactiten versierd.

Terugkomende zagen wy onderweg een groote berg. Wy bemerkten, dat wy nabij de Fransche grenzen waren, daar wy op den weg talbedienden (douaniers) zagen zwerven.

Wy hebben de Stad in alle rigtingen doorgewandeld de kerken, het Stadhuis, het Collegie of Latynsche school en andere gebouwen te samen ons niets voor iets opmerkenswaardigs daar te stellen. De huizen zyn daargenoemd wel gebouwd, en veel zindelyker

x eigentlyk zegt men hier Rocher à Bagard.

Dan in Luik. Er heerscht een voorkomen van groote welhebbendheid. De menschen kwamen ons voor van een maagder aas te zijn dan in Luik en ook beter gekleed. De nijverheid schijnt nog, als van ouds, grootendeels te bestaan in koperfabriekery: het is opmerkelijk, dat in dit opzigt zoo veel overlevering plaats vindt, en dat zekere merkwaardigheden dikwijls eenigen tijd bij voorkeur in zekere plaatsen gevonden worden. Voor de zedelijkheid der inwoners pleit, dat men bijna nergens kraagen of kapuchonnen ziet, het schijnt, dat zij huiselijker zijn dan elders.

Men geeft den inwoners van Dinant den naam van zeer eenvoudig te zijn, en noemt ze spottende Copéres de Dinant. Zij hebben eens, zegt men, den Roche de Bayard[x] met tonnen willen omhalen, en daar men hier in het land der schapen is, en weinig vlas of hennip vindt, hadden zij de tonnen van wol gemaakt. Toen zij nu trokken, rekten hun de tonnen uit, en hierover waanen zij den uitersten volkaan, meenende dat de rots veeds begon te hangen; tot dat eindelijk alle hunne tonnen braken en de copéres in het zand vielen.

Zoo zegt men ook dat zij op de brug gezet hadden: Ce pont a été fait ici; hetgeen eene uitvinding schijnt te zijn; althans, toen wij waren dat

opschrift zochten, zeide men ons half spottend en half mevrouw, dat dit nimmer op de brug gestaan had; maar dat de vreemden gaadvonden de diamanten met zulke sprookjes te laffaren.

Op deze brug en in het algemeen aan de Maas koopt men een zeer mooi gezigt, de ligging van de stad is voor de wandeling en de schoone natuur by uitstek gunstig.

Zondag 24 juli. Deden morgen zijn wij om 5 uren vertrokken naar de grot van Han. Tot Falmagne hielden wij den grooten weg, doch van daar moesten wij door binnenwegen van het eene dorp op het andere gaan, dikwijls moeijelijk te vinden, en meestal niet dan stapvoets te passeren. Wij gingen nu steeds bergop. Van de hoogte zagen wij het slot Freyr waarvan wij giftigen de grondbezitter hadden. Het is ondermuurd en met stijve boomen omplant. Hoe meer wij ons van de Maas verwijderden, die te meer kwamen wij in de Ardennen. Het weder werd zwaar, het schoone land was naarby; wij zagen zandachtige heide, die om de 20 of 30 jaaren bebouwd worden; men ziet weinig dorpen en zeldzaam verspreide huizen. Wij kwamen Fenevaux regts liggen en kwamen voorts te Wiene, een klein dorp, in de vallei gelegen, waar wij aten. Eten met spekpraat, die ons uitteekend goed

† Wy hadden het grootste gedeelte van den nacht gewandeld.

maakte: de morgenlucht had ons honger bezorgd.

Het aanzien der woningen en der menschen verandert te zelfs met dat van het land: alles is hier eenvoudiger en armer. Toch vonden wij veel zindelykheid en order in de woning waar men ons zoo goed onthaalde.

Deze plaats behoort onder Baronville, van waar de pastoor van tijd tot tijd de mis komt bedienen. Men bouwt hier bij, na alleen rog, haver en spelt: de grond is zeer vochtachtig. Na ons een uur opgehouden te hebben, vervolgden wij onzen weg. Wij zagen regts in de verte Beaurain met een kasteel, dat door de Franschen verbrand is; wij kwamen door Foucaucourt, waar ook de overblijfsels waren van een kasteel, door de Franschen verbrand; vervolgens door Lavaux Ste Anne, een vrij groot dorp; verder door Gémmont, een gehucht; en kwamen om half twee te Hem aan. Spoedig werd alles in gereedheid gebragt, om ons de gast te doen zien. Wij mochten kleeren onzer kleederen doen, om niet al te morsig te worden; men nam stroo mede, om te branden, en zoo begaven wij ons met een schuitje in de gast, waar de Lesse en uit komt: het riviertje is daar bijna zonder stroom; de gast vormt een groot gewelf, met bijna stijle wanden. Deze eerste indruk is zeer treffend: het heeft

meermalen geschoten. De klank werd meenigvuldig herhaald in de donkere gewelven, niet ongelijk aan den donder. Na eenige Tijd gerareen te hebben, zijn wij uit de schuit gegaan, en hebben een aantal nevengrotten bezocht. Op sommige plaatsen was het water vrij hoog en dan ging men over een plank, hoewel, waar dit niet kan, draagt onze leidsman ons, een voor een, op zijn rug; doch wij konden toch niet de gansche grot op die manieren doorkomen, omdat het water te buitengewoon hoog was, en op een punt niet te passeren was. — Wij keerden daarom terug, wandelden buiten om naar het ander einde van de grot, waar de rivier er in gaat, en daar konden wij te voet tot aan dezelfde plaats komen, waar het water ons had doen omkeren; van daar gingen wij toen eenvoudig op onzen weg terug. Op die wijs hebben wij, in plaats van de grot in eens door te gaan, haar overal twee maal gezien, en daardoor veranderd vermangenamen. Wij vonden ons niet bedrogen in onze verwachting; het is inderdaad een uitergt merkwaardig natuurverschijnsel. De meenigvuldige afwisseling van hoogte gewelven, nauwe gangen en krombeningen in de natten, de druipsteenen kegels en franjes, in al hunne vreemde formen, leve-

met eene zonderlinge verbaasing. De rivier, die zich dan aan verbaast als een beekje, dan geheel verdwijnt, en dan weder in kommen of bekken verzameld wordt, en eindelijk aan het einde der grot eene kalme en helder is, als zij bij den ingang was, geeft aan deze grot iets toeverachtigs. Voor de bijzonderheden kan ik mij verlaten op de beschrijving van Nicks en Ruetelet, die mij bij ons hadden, en die ons naauwkeurig verslag komen is.

Mij deden nog eene wandeling langs de grot, waar de natuur met gebaande begraaid is; het land heeft een vruchtbaar voorkomen: koen, gelachtig en met veel afwisseling van kultuur. Toch is hier ook veel heide, die slechts om de 20 of 30 jaren bebouwd wordt en verder alleen dient voor schapenweide. Wanneer die heide niet zeer lang braak gelegen heeft, is het koren, dat zij opleveren, niet waard den arbeid, die er voor besteed wordt. Indien men met opoffering van kapitaal den grond vruchtbaar konde maken, en er vervolgens geen schaarsche aan met ware, zoude hij wellicht de bebouwing op den duur waard worden.

Bij het vertrek vernamen wij, dat de herbergier, die ons begeleid had, tevens de burgemeester

Zie Kirby et Quetelet Grotte du Han etc. p 48.

x Hy zagen op dezen weg veel schapen en kleine koeyen.

xx Het was Monsieur Delnaij, een neef van onzen collega, hy was koopman in hout, had een groot huisgezin, waarin veel order en net gezeemheid heerschte. Wy hebben lang met hem gepraat.

ter naar het dorp is; zoo dat wij op den weg naar den eersten magistraat der plaats gezeten hadden.
Om half zes verlieten wij Hasselt. Niet ver van daar zagen wij het riviertje de Demer of Wamme uit de natte komen, even zoo als de Lesse uit de grot die wij bezocht hadden, maar op een kleindere schaal. Het land is hier vol van grotten en holen.

Spoedig kwamen wij bij de ruine van het kasteel van Rochefort; zij staan op eene hooge punten der stad, en maken eene zeer schoone vertooning: er staan nog stukken van galderijen, van torens en van muren, rondom (staan) eenige hooge bomen.
Wij zagen deze ruine ook op een gunstig oogenblik, het was een zeer schoone avond, en de zon scheen zachtkens op de resten van dit middeleeuwsch kasteel.
Wij lieten het regts van ons liggen, en het stadje eveneens. Wij passeerden de Abdij Saint Remy, welke ons bijzonder eigendoms is; zij ligt als een vruchtbaar eiland tusschen schraale heidevelden. Wij zagen weenigmalen stukken marmersteen van verschillende kleuren aan den weg liggen. Om spoedig op den grooten weg te komen zijn wij over Hamerenne naar Serainchamps gereden, waar wij bij een landhuis naar goed avondeten en nachtverblijf vonden. Wij zijn heden dikwijls in herbergen

gemaakt en bekken opgemerkt, dat de landlieden alge-
meen hier en geen brandewijn dronken, en zich zeer
behoorlijk gedroegen.

Maandag 28 Juli. Deden morgen zijn wij reeds bij-
dij op reis gegaan, en spoedig kwamen wij op de
groote weg naar Luxemburg naar Namen. Die
leverde ons menig belangrijks op; het land is zeer
vruchtbaar, wordt eenmaal beter naar
mate men de Maas nadert. Wij ontbeten te
Emptinne, het welk zeer schoon. Tusschen
deze plaats en Namen merkten wij vele mooije
landgoederen op, onder anderen Corriaule, toe-
behoorende aan den heer de Stassart.

Tegen middag kwamen wij in Namen terug, zeer
voldaan van onzen kleinen uitstap. De man
die ons met zijn rijtuig en paard gevaren had
was een oud militair, genaamd Rahmont wo-
nende in de Rue du president; wij zijn uitste-
kend over hem te vrede geweest.

De broeder van mijn reisgenoot en compa-
nisen gaven ons Laden een middagje, waar wij
zeer vroolijk en hartelijk waren. Ik maakte daar
onder anderen kennis met den heer Barbaitzrij-
fier der provinciale staten, die ons tegen morgen
bij hem buiten verzocht heeft, ook met een jong
advocaat Lande, welke veel geest heeft, en ons

veel bijzonderheden betrekkelijk den handel der natie verhaald heeft.

Na 't eten hebben wij eene wandeling gemaakt aan de dijken naar de sluis. Wij bezochten het buiten. Lokaal van het Casino, waar gedanst wordt. Ik vond hier veel aenvalligheid en vrolijkheid, men vermaakte zich met weinig, en dit is zeer verstandig. De militairen zijn sedert kort door een misverstand van de burgers afgescheiden, en hebben een bijzonder Casino opgericht; dit is wederzijds nadelig.

In de herberg teruggekomen hebben wij thee gedronken en gepraat, maar mijn reisgenoot was eenigsins ongesteld.

Dinsdag 29 Juli. Deden morgen zijn wij in de twee vermaarde kerken geweest. Die van Saint Loup, de gewezene Jesuiten kerk, is merkwaardig, omdat alles van marmer is, ook het gewelf; zij is ook door hare koepaart onderscheiden, zij heeft grieksche zuilen. De Cathedrale is mooi, rond, wij bewonderden vooral de praalgraven van vroeger tijden.

Wij zijn ook in het Gebouw van het provincieaal gouvernement geweest, dat een zeer aanzienlijk voorkomen heeft. Bijzonder belangrijk was het voor mij de Bureaux van den Gouverneur te zien,

waarin eene zeer naauwkeurige order heerscht. De nasleeling had ik gevonden in den „Code administratif" door den Gouverneur uitgegeven, en hier zag ik nu werkelijk alles in praktijk gebragt. Hierdoor wordt de regelmatigheid en vlugheid in de behandeling van zaken zeer bevorderd. Alle stukken zijn naauwkeurig verdeeld, onder zekere algemeene naamen, en vervolgens elk onderwerp in cartons met naamwkeurige opschriften geplaatst, terwijl in elk carton nog onderdeelen in dossiers zijn afgezonderd. Deze verdeeling met den regel, om alle dag alle zaken, die er betrekken naar zijn, af te doen, maken den grondslag uit van eene goede administratie. De regering heeft een commies van Staat, Copenne, hiermaarden gezonden om deze wijze van werken te zien en te leeren; wij vonden deze jongen man zeer beleefd en wel opgevoed; maar, zoo wij vernamen, vast bij voor zijne bekwaamheid geheel ongeschikt; zoo gaat het meestal. De goede maatregel, om een toekomstig administrateur in de Regentschappen van een wel ingerigt provinciaal Gouvernement de praktische behandeling van zaken te laten leeren, zal den waarachtigen

† Ik merkte hier een groot misbruik op, te weten; dat de conciergie in het Lokaal van het Hof zelf eene kraeg (cantine) houdt.

Zie Kicks et Quetelet p 81.

× Het kasteel is vernield, maar men ziet nog, dat het zeer mooi gemeubeld is; de tuinen zijn op de nieuwe aan de rots aangelegd.
Aan de overzijde der rivier zagen wij het slot Beaumagne liggen, behoorende aan de familie Walmont.

lyk hier geen vruchten opbaren, en dan op de
onderwinding als zonder nut worden opgegeven.
Het kasteel van Afpise (Kanaal van Lek) hebben wy ook bezocht; en
met zitting van eene Cour Speciale, waarvoor
de zaak van valsche munting behandeld ward.
× Na ons in de stad te hebben omgezien, zyn wy gere-
den naar Harcke sur Mense, aan den linker aeuer
der rivier. Onderweg beschouwden wy eene groote
marmergroeve genaamd Carrière de Grands Ma-
lades. Zy beslaat zeer veel ruimte op, gelyk deze
steen algemeen in deze omstreken, en die van Ba-
nant, een belangryk voortbrengsel van het land
uitmaakt. Tegenover deze groeve is eene groote
fabriek van kontarzyn. Te Harcke zagen wy
eene gruttmaltery en een kasteel daarby gebouwd.
Beide hebben behoord aan zekeren Jamenne, die
als merkman begonnen zynde, schatryk geworden
is, en toen met groote kosten het huis heeft laten
bouwen. Hy is naderhand weder arm geworden
en nu heeft de Fabrieker van Vedria zyne smaltery
en kasteel gekocht. Een weg in de rots uitgehouwen
gaat van het kasteel naar de smaltery. ×
Men vindt het gruzerte in de nabyheid. Wy zagen
het waschen aan de rivier.
Het merk wordt hier gebrouwen door het water van
een stroompje, dat in vergaderbakken wordt opge-

x

De heer Bonel, ingenieur des mines, heeft het opzigt onder dit werk; ik kan my niet wel uitlaten, hoe de post dien hy bekleedt vereenigbaar is met dien (van hy, te nemen opzigter voor eene societeit welke myne, ont, graaft.

Tot nog toe smelt men hier niet met steenkolen; dit heeft toch veel op sommige plaatsen in ons land plaats. De heer Antoney Gendarme te Couvin, by Marienbourg, is de eerste, die het by ons gedaan heeft, maar zyne onderneming gaat niet goed, omdat hy ze slecht bestuurt.

vangen. Wy zagen drie ovens, waarin het erts met houtskoolen wordt gesmolten. Men giet ijzeren kettels en potten die veel afzet vinden. ×

Te Hedrin en te Champion heeft de societeit loodmijnen, welke men van water bevrijden moet. Men heeft men ondernomen, om eene gallery in de rots te maken, waardoor dat water naar Charlie gevaard wordt, om daar als kracht voor de werktuigen te dienen. Dit is een afstand van anderhalf uur. Onderweg vangt men eene menigte kargiroompjes op, zoo dat men alle Zaam aanmerkelijk veel water zal verbeteren.

Wy zijn van Charlie te voet gegaan naar het land-goed van den heer Barbaix tusschen Bommines en Hedrin; onderweg zagen wij (bemerkte) de eerste mijnen alleen daar de societeit van Hedrin. Het land was heuvelachtig en bosachtig; op sommige plaatsen zagen wij (kant tot) kalen branden; zoo men zegt dat branden zulke kaalbergen wijf tot aske dagen.

Het landgoed van den heer Barbaix is zeer liefgelegen, men heeft er een uitgestrekt gezicht, onder anderen op de stad. Wij vonden er een vrij talrijke gezelschap, en werden met de grootste vriendelijkheid ontvangen. Zeer vrolijk aten wij te zamen, wandelden vervolgens en brachten aangenaam den namiddag door.

Wij keerden te voet naar de stad terug; ik ging veel met den heer Cambrelin, met wien ik belang-

x Wij zagen op de plaats voorbrengel uit die beschreken
koopen, namelijk een wild zwijn.

ryk gesproken had over den staat der geneeskunde in ons land, over de ondervindene geneelens omtrent de aansteekendheid der pest; over de rechte van Groningen enz.

Woensdag 30 julij. Deezen morgen zyn wy de Fabriek van den heer Arnould mezen zien; men maakt hier meßen van alle soorten en andere waar mezen van staal. Namen is van zulke fabrieken bekend, ook zyn er bekenden deeze nog vele andere. De heer Arnould zeide ons, dat men tegenwoordig veel goedkoper arbeidt dan onder de Fransche regering: sedert 1814 zyn de daglonen ¼ afgezet. De fabriek gaat beter nog dan in den tyd van Napoleon, vooral door het debiet in Indie, waarvoor hy dikwyls baezen dingen van tien duizend gulden op eenmaal doet. In Frankryk kan hy niet anders dan by smokkelhandel afzetten; maar hy vindt veel afzet in Italie, Zwitserland en Bayeren, waar hy steeds naar zyne fabriek laat reizen.

Wy zyn vervolgens het Hospice d'Harscamp mezen zien, dat in 1812 gesticht is. Het gebouw was te voren een klooster. De inrichting was toen voor 120 oude mannen en vrouwen, dit getal heeft men reeds op 160 kunnen brengen; de bezittingen bestaan meest in huizen die zeer goede inkomsten opleveren.* De oude lieden zyn zeer goed verzorgd, zy hebben twee aan twee een kamertje. Het gebouw is ruim, vrolyk en luchtig. Wy maakten kennis met den pryster of bestuurder, een jong

geneesheer genaamd Hanquet, die ons naarkwam een
zeer net onderregt man te zyn, welke het bestier
van dit gesticht zoo wel metaanhappelyk als prak-
tisch ter harte neemt. Hy legt zich toe op physica,
chimie enz., en trekt daarom party, om kosten
uit te sparen, gezondheid en gemak in het koopen
te bevorderen. Hy wordt hierin ondersteund door een
der bestuurders, naam het pands, den Graaf Carné,
die men aan kasteel als den, bouwer hier kent.
Hy reist nam tyd tot tyd naar Engeland, en wat
hy daar goeds opmerkt in de gestichten van mil-
dadigheid worde hier toegepast. Hy zagen onder
anderen een werktuig, om het deeg voor brood te kne-
den. Men noemde het Lambertine. Het is een vier-
kante kisten koker, 48 centimetres, in't vierkant, met
een rad, hetgeen langzaam (5 toeren in eene minuut)
gedraaid wordt. In 25 tot 28 minuten is het deeg hierin
behoorlyk gekneed, en levert beter brood, dan dan
men het op de gewone wyze met de handen af
maken gekneed wordt. Een werktuig om brood
te snyden was niet ongelyk aan dat waarmede
men voor de paarden stroo snydt, en kwam my
voor zeer doelmatig te zyn. Een werktuig om
aardappelen, wapelen enz. te wasschen bestond
uit een vat, met een rad daarin, hetgeen de voor-
werpen, die men wasschen wil in beweging brengt en
tegen elkander schuurt, zoo dat men de aardappe-
len niet behoeft te schillen. Een rooster om vleesch

te braden zonder dat de lucht van het net dat in het vuur
dringt zich verspreidt, bestaat uit een vierkanten
bak waarop de roosters ligt en waaraan een pypaf,
van een kagchel bevestigd is, die in de schoorsteen
gaat. Door de warmte van het vuur gaat de
luchtstroom van den rooster naar beneden en
vervolgens door de pyp in den schoorsteen; en
voert de lucht van het net met zich. De heer
Hamgnet, die dit eenvoudig toestel heeft uitgedacht,
noemt het Crapaudinière.

Om te wasschen gebruikt men potas in plaats van
zeep, en ten einde noch te veel noch te weinig in
het water te doen, begint men met een mengsel
te maken, dat $\frac{1}{100}$ potas bevat, en dit wordt
by het gebruik met nog tien maal zoo veel aan
ten gemengd. De warmte verkrygt men door een
stoomketel, en in plaats van het linnen te kloppen
of met de hand te vryven, wordt het door een
houten rad in het nat omgedraaid; men noemt
dit werktuig agitateur. Om het linnen te droogen
heeft men een vertrek, dat door een gezeven hag-
chel, die omringd is van een soort van trommel
waar in de lucht aanloopt, verwarmd wordt.
Door twee houten kokers wordt de lucht, die ver-
koeld en met waterdeelen vermengd is, weder
naar buiten gevoerd. Men heeft dikwyls in zulke
droogkamers alleen acht gelazen op den verhoogden
graad van warmte, zonder te denken, bedacht te zyn
op het verwangen der vochtige lucht, die geen waterdee-

een meer hun opnemen, door droege lucht, die daarvan
vatbaar is.

Eindelyk zagen wy nog een werktuig om van
steenkalk-grint klinkers (boulets of kokskes) te maken.
In een koperen vaam vermengt men er 16 te gelyk.
Op die wyze maken twee vrouwen er meer in een
dag, dan op de gewone wyze, vier vrouwen in acht
dagen.

De heer Ernst van hier heeft ons de stations en andere
werken gemeten, welke bestemd zyn om de Sam-
bre bevaarbaar te maken. Dit is waar de naam
Fosses Charleroi en hier van veel belang. Maar
men beklaagt zich zeer, dat de plannen en be-
stekken niet stipt worden nagekomen, en de
waarlieden reeds de talen moeten betalen alvorens
de waart voltooid is. By het ministerie zegt men
heeft eene bestelyke toegenegenheid daarvan plaats.
De baarden van de Sambre zyn zeer mooi
en Namen heeft ook aan deze zyde hare wan-
delingen.

Wy hebben eindelyk nog het (of de vesting) kasteel bekommerd.
Alleen is nieuw en zeer kostbaar gebouwd; ik ben
te zeer vreemd aan het werk, om over de sterkte
en doelmatigheid van deze vesting te oordeelen.
Zy schynt waarlyk het passeren der rivier over de
brug te kunnen beletten. Aan de landzyde is
zy ganseh niet waargenaakbaar. Er is plaats voor
800 man; thans is er nagenoeg geene bezetting

Ik zag een goed opschrift, te weten: Hac jactantiâ nec metu. – Daar bereid my het gezigt dat men van de fortaresse heeft over het tegenaan land.

Wy aten 's daags by den heer Cambelin; na het eten deden wy nog eene wandeling; vervolgens pakte ik myn goed op, en om 9 uren vertrok ik met den postwagen naar Luxemburg; myn reisgenoot bleef nog in Namen, om van daar op Luik terug te keren.

De weg was my reeds voor een gedeelte bekend, zoo dat ik niet veel verloor met den nacht door te reizen.

Donderdag 31 juli. Om half 5 kwamen wy te Marche, waar wy ontbeten. Het is een onbeduidend stadje, dat toch hoofdplaats is van een arrondissement en zetel van eene regtbank. Wy kwamen vervolgens in een groot bosch waar wy meent, al konden wandelen. Deze weg is eerst sedert drie jaren bestraat; hy is gemaakt van steengruis, en de aannemer heeft, zoo men my zegt, zoodanig verdiend, dat hy er arm door geworden is. Verder passeerden wy veel heide, waar men van Fijo tot Fijo kudden zeer kleine Kasjen en schapen ontmoet, maar zelden een huisje aantreft; op een uurs afstands van Bastogne zagen wy ter rechter zijde van den weg een groot kasteel. In de genoemde plaats kwamen wy om half elf, en hielden er

middagmaal. Het is eene kleine stad, die een redelijk voorkomen heeft. Hier is het middelpunt der Ardennen, men ontdekt ons op zeer goed schapen- en zuivelvlecht. Onzen weg vervolgende, zagen wij nu veel graf maken. Om een uur kwamen wij te Martelange, daarna te Attert en om 3 uren te Arlon, een aardig stadje op eene hoogte gelegen. Wij vonden er groote levendigheid door de kermis en paardenmarkt. Het land werd nu steeds ruwer en meer bewoond. Tegen 8 uren kwamen wij in Luxemburg.

Myn reisgezelschap was ditmaal zeer weinig belangrijk: de vrouw van een Fransch generaal en een commis voyageur uit Brussel waren de heele personen, beide op hunne wijs zeer ingenomen. Ik had nog het meeste kennis gemaakt met den engelsch zeeofficier; ik maakte dezen avond nog eene wandeling met hem over de vestingwerken door de straten, vervolgens hebben wij samen gesoupeerd. Hij was een grimmig man, die weinig goed kende, en vooral zeer kwalijk van, dat we in Luxemburg geen engelsch spraken: dit had hij zelfs in Holland nog meestal gevonden. Overigens sprak de man zeer wel, maar was een sterke tory; hij had van al dat schaamteloos der andere party nog nooit iets goeds gezien, zeide hij, het waren menschen zonder goede trouw of bedriegers zonder doorzigt; zoo

x Eene andere woordvoerder heet Claessens

xx De rentevoeten zijn zoo uitgestrekt, en in den laatsten tijd zoo vermaarkoosd, dat men, om te rade komen in onder, en op de hoogte der mededeelingen te brengen, meer dan dertig milliarden franken zonder meeter bestedden. Het Duitsche rijk heeft er tot nog toe niet zoo veel voor over; toch worden er steeds aan gewerkt; en of, zoo men mij zendt, nogeene som van twee tot drie milliarden franken. daarvoor be-

(Vervolgt)

werd Canning en alle zyne aanhangers door hem veroor-
deeld. Hy was lang in Indie geweest, had een Indiaan-
sch bediende by zich. De beschuldiging tegen Hastings,
zeide hy, was geheel ongegrond geweest, en alleen uit
partyzucht ontstaan. Hy had zich in Indie overi-
tuigd dat Hastings de weldaener van dat land ge-
weest was. Wanneer men zulke uiteenloopende
geruchten hoort over punten van zoo groot aanbe-
lang, dan bemerkt men, hoe moeilyk het is juist
een oordeel te vormen.

Vrydag 1 augustus. Heden dag heb ik bestaed
om Luxemburg te zien. Het is eene zeer zonder-
linge stad, waer een gedeelte gebouwd op eene hooge
rots, en waer een ander gedeelte in twee valleyen
(cf. Alsatie)
genaamd Grund en Pfaffenthal; x de rivier Elze loopt
tusschen de boven- en benedenstad. Behalven dit is er
eene groote onregelmatigheid in den geheelen aanleg,
veel hooyten en laagten, veel uitsteekende rotsen;
en dit alles met ontzachelyke vestingen voorzien,
zoo dat men zich in het eerst moeilyk een denkbeeld
maken kan, hoe dit alles zamenhangt. Na Gibraltar,
zegt men, is Luxemburg de sterkste vesting van Eu-
ropa. Dit komt vooral door de ongemakkelykheid
van zulk rotsen, en doordien in de rotsen zelve veel
uitgehouwen en ondermynd is; zoo dat de vyand
by het naderen aan byna onmidbare gevaren bloot-
staat. xx Ik zag een der putten, waaruit men in de
hooge stad water bekomt, zy zyn zoo vast diep in de

rots uitgekomen. Er zijn drie zulke putten, waaraan een aan het Pruisisch garnizoen is afgestaan.

Ik had in Namen een brief bekomen voor den heer Probst. Deze was zeer beleefd, en daar hij mij niet zelf begeleiden kon, schreef hij mij op wat er belangrijk voor mij te zien was. Hij bracht mij in het Casino, waarvan ik uit hoofde van mijn kort verblijf geen gebruik kon maken. Het is niet mogelijk om van al mijne jongens in en om de Stad aanteekening te houden; ik wil dus maar eenige bijzonderheden optekenen, die mijne opmerking tot zich getrokken hebben. Bij het uitgaan van een der poorten had ik links een zeer mooi gezicht over de beneden afgeworstelde Schaffenthal. Op eene andere Brug zag ik eene groote ruime muur gebouwd op een berg af gemelt van eene rots, die steeds boven de dak was, men wijst dit den vreemdelingen als eene bijzonderheid aan, en het is werkelijk een zeer stout werk, dat de welbekende kracht van zulk een berg vergt. Buiten de nieuwe poort zag ik een klein landhuis en tuin, voor kort aangelegd door den heer Delafontaine, op een der mooiste punten van deze streek. Aan de eene zijde ziet men over de vallei van den Schillenbach, waarin veel papiermolens zijn; aan de andere zijde den weg naar Diekirch en de uitgestrekte vallei der Elze, die zeer bebouwd en bewoond is. In de Stad zag ik het Canaal van de Regtbank, een gewoon kloofje, alleen merkwaardig om het water, dat men ook hier koopt.

Op de Philipsplaats zag ik eene zwarte nieuwe koopmanshuizen.

Na de wandeling bleef ik met den heer Probst gegaan in den tuin naar Schultz, een buiten de stad, maar wij verschenen heeren aantroffen, die daar samen praatten en kegelden. 's avonds zat ik by den H^r Probst gezapeert. Zyne familie bestaat uit 7 dochters, waarvan er een paar getrouwd zyn, de eene, Mr Clananeau, woont hier; zy was eene lieve vrolyke vrouw, en in het geheel was de heer P. en de zyne (familie) bysonder beleefd en gastvry.

Men spreekt hier algemeen slecht duitsch, en in de beschaafde familien en groote gezelschappen fransch; nergens wordt goed duitsch gesproken.

Men is zeer in ommen met het principaal garnisoen; burgers en militairen komen byna nooit in dezelfde gezelschappen. Dit heeft een aanvang genomen by den moord van Kleyser, maar nam na my zeid bysonderheden verhaald heeft. Het voorval heeft plaats gehad in dezelfde huis waar ik gelogeerd was. Het is een treffend voorbeeld van de zeldzame eenvoudigheid, en de duurzame begrippen van meerderheid van den militairen stand, welke by de Pruissen heerscht.

Zaterdag 2 augustus. Deezen morgen kon ik naar Trier vertrekken. By het intreden had ik nog een mooi gezicht op de stad; het land was zeer schoon, zeer goed bebouwd en dicht bewoond. De weg was slecht onderhouden, maar men trachte om drie te keeren. Ik ontbeet te Nieder Anven. Wy passeerden Grevenmacher een middelmatig vlek. Hier kwamen wy aan de Moezel, en hier begon ook de wyn. Wy reden nu meestal langs de rivier tot Wasserbillig. Hier pas-

leert men over eene brug de Sure, welke in de Maas valt, en een gedeelte van de grensscheiding tusschen het Groot-Hertogdom en Pruisen daarstelt. Wij wandelden aan de overzijde van de brug de prinsjesche laantjes, waaraan men ons zeer beleefd behandelde; van passen werd niet gesproken. De boorden van de Maas, die wij nu vervolgden, bestaan uit zacht glooijende heuvels met wijngaarden, boomen en vruchthoven begroeid. De natuur wordt grootscher naarmate men voordert, de heuvelen zijn meer en meer ruw, ook ziet men hier en daar steengroeven.

Wij passeerden Igel, waar een zeer belangrijk Romeinsch monument is, dat ik gelegenheid had naauwkeurig te bezien. Ik kan mij op de afbeelding en beschrijving verlaten, die ik in „Trier's Alterthümer" en elders gevonden heb. Zulke overblijfsels zijn in hele grijze merkwaardigheid; maar als voortbrengsel van kunst wekken zij dit niet zeer uitsteekend.

Het land was zeer heuvelig daar den dagt, over al zag ik koren staan. Dit geschiedt met een kromme sikkel; men neemt de aren in de linker hand en snijdt ze af met de regter.

Tegen etenstijd kwam ik in Trier aan, en na de maaltijd, ondernam ik dadelijk eene wandeling door de stad. Ik bezocht het Museum en de Bibliotheek, waar ik den heer Wyttenbach aantraf, die mij zeer vriendelijk ontving. In het Museum zijn vele zeldzame oudheden, die betrekking hebben op de stad

x in de noordtad buiten de St Simeonspoort of Porta nigra.

en de landstreek van Trier. Bijzonder merkwaardig is de verzameling van penningen. Bijna alles is daar vrijwillige giften bijeengebracht. De Bibliotheek is rijk in handschriften betrekkelijk diocesane en bijzonder priesterlijke genootschappen, welke de Heer Wyttenbach met ijver onderzocht en voor zijne historische werken ten nutte maakt. Het gebouw, waarin zich deze verzamelingen bevinden, is het gewezen Jesuitencollegie. Het draagt thans ook het Gymnasium, aan het hoofd van hetwelk genaamde geleerde geplaatst is; hij en de andere onderwijzers wonen in het gebouw. En zijn 4 tot 500 kweekelingen. Bij vernam met belangstelling naar den staat van het onderwijs in ons land; en wij spraken over het verschil der humanisten en philanthropisten, waaromtrent mij het zeer aanmerkelijk dacht, dat beide overdreven hebben, en eigentlijk het goede van de twee wijzen van opleiding zich zeer wel laten vereenigen.

We hebben drie kerken bezichtigd. De Doomkerk is een groot gothisch gebouw, in verschillende eenheden vergroot en volmaakt; zij maakt door hare eenvormigheid een aangenamen indruk, maar zij is zeer vervallen. Zeer mooi is de Liefvrouwekerk, die van 1227 tot 1243 gebouwd is, van gehouwen steen: zoo wel de grootheid en goede evenredigheid van het plan, als de fraaiheid der formen van alle deelen voldoen in deze kerk; zij behoort onder die weinige, die met genoegen meermalen ziet. De Paulinuskerk heeft eene vreemde form,

maar zy is niet kroon en lyststuk, en met andere cora-
deen overladen; het gemelt is met allegorien bespik-
kerd, en die kunnen my niet behagen. Ik moet ook
aanteekenen, dat op de brug een steenen kruis staat met
twee Christenbeelden. De verlichte bisschop heeft zeker
het nog niet gemaakt, dit ongepaste monument te
laten wegnemen.

Ik bezigtigde ook het Romeinsche gebouw, bekend
onder den naam van Porta nigra, zeker een der
schoonste en zonderlingste overblyfsels uit onde tyden.
Men is het nog niet eens omtrent de bestemming
die het gehad heeft. Ik kan my omtrent de beden-
king en afbeelding der laten op muren en platen
die ik over trien bezit. Het afbreken van de kerk
die men tegen en om de Porta nigra gebouwd
had en het wegruimen van de puin en aarde
waarin zy geheel stak, hebben veel
toegebracht, om dit belangryk monument weder in
zyne eerwaardige pracht daar te stellen.

Men gaat door de Porta nigra de stad uit. Ik
zag in de voorstad veel nieuwe huizen bouwen;
in het algemeen trof my het voorkomen van de
menschen weinig.

Ik deed eene wandeling om de stad, en kwam aan de
overblyfsels van het Amphitheater, welke voor een
gedeelte in den aarden bed opgedolven zyn, maar
voor een ander gedeelte nog onder wyngbergen begra-
ven liggen. Men ziet daarby de resten van eene ma-

terleiding, welke, zoo men zegt, het water tot aan den
daar de bergen heen naar het Amphitheater draagt.
Een gemelding onmeder noodzaakte mij overijld terug
te keeren.

In de herberg maar ik kapeerde, het Hof van Luxem-
burg, by den Heer Saur, herzamelen zich des avonds
vele burgers, om zich daar te onderhouden. Dezen
avond was het by gelegenheid van den Zaturday zeer
talryk. Ik had het aangenaam tijd aangezien, om met my
vermaken, toe men gemaagen minder kan, in een
klein en donker vertrek opgeprapt bijeen te zitten,
voor alle lektuur een onbedindend stedelyk dagblad
hebbende; - daarby zoo gemeldig te maken, dat men
elkander niet meer zien kan, en de lucht tot stik-
ken toe benaauwd wordt. Men schreeuwt daarby
zoo stark, dat het onmogelyk is elkander te ver-
staan. Ik heb in Duitschland, vooral in het
Zuidelyke, meenigmaldzij malen met vermaak
mij deze smakelooze wyze van gezelschappe-
lyken omgang opgemerkt. Dit is te meer verwon-
ding, omdat men zich zoo opzettelijk in de schaamte
streken, - waar de vrije natuur, het zuivere uitzigt
en de reine lucht, die elk genieten kan, op zichzelve
een bron van vrolykheid en welbehagen zijn kon-
den, zoude hier uit opmaken, dat deze Duitschers
op een laagen trap van beschaving staan; en toch
zagede men hen in dit opzigt onmogt kunnen doen.
En leert in dien omgang, welke ons voorkomt, zoo

x Weihrauschen.

nuw te zyn, eene kortelykheid (Fideel noemen zy het) en
eene soort van zyparapenheid (Regentering) die al
leen by zedelyk ontwikkelde personen plaats kun-
nen vinden. In deze byeenkomst, die tot laat in
den nacht voortduurde, werd het woord gekheem
dikwyls door gezang van mooye liederen afge-
wisseld.

Zondag 3 augustus. Ik en. noord Tydig gewandeld
naar een klein landgoed van den Burgemeester
Hau[x], aan de overzyde van de Schevel op de ruine
aangelegd; het is een mooy berceau dicht by de stad. De
regen noodzaakte my een Fyn Comp te schuilen
by een bakker, die ik met zyn gezin by het ont-
byt vond: met moeite verstond ik het duitsch,
dat zy spraken. Toen het weer helder geworden
was, vond ik werkelyk een zeer mooi gezicht: de
geheele vallei der Schevel waarin Trier ligt, een
uur lang en een half uur breed lag voor my, van
den mond der Saar tot dicht der Kyl. Vele dorpen
met een aan de schoone rivier, en de heuvels
overal bebouwd en beplant, hoewendaar staken
woudachtige rotsen boven het groen uit.

Terugkomende bezag ik de zaal van het Gerecht-
hof bezigtigd; zy is zeer groot. Het geheele gebouw
is mooi, te voren was het een Jehuitenklooster
voor adelyken; onder de Franschen was het de Préfecture.

Het was heden de verjaardag des Konings, by die ge-
legenheid moet er plegtige dienst voor de verbeel-

lende godsdiensten. Ik ben eerst in den Dom geweest, waar de bisschop zelve dienst deed, en waar veel toeloop was; vandaar op de parade, waar een protestantsch predikant, onder den vrijen hemel, in het midden der geschaarde krijgsbenden een rede hield, en gebed en gezang plaats had. Het eerste kwam mij voor bijna onbehoorlijk in dergelijke formen te bestaan, maar alleen de muziek eenigen indruk maakte. Het tweede kwade beter geweest zijn, zoo de spreker een man van geest en genade geweest was; maar zijne janjesche preek was eene platte lofspraak der Koning, wegens zijne Vroomheid; die alleen door herhalingen een kwartier tijds een half uur duren kwade; want de inhoud was niets anders dan te zeggen dat de Koning zeer "Frömmichkeit" bezat, en dat ieder dien moest navolgen. Er was ook weinig opmerkzaamheid en geen ijver van stichting. Het gemeen zangelijk gezang was niet geheel zonder uitdrukking, maar de liederen waren ook niet gelukkig gekozen. In het algemeen heb ik opgemerkt, dat bij den katholieken eredienst de personen, die denzelven bedienen, bijna onveranderlijk zijn, en weinig of geen meer waarde daaraan kunnen bijzetten; terwijl bij den protestantschen eredienst bijna alles van de persoonen afhangt

een niets de onnaarbijheid van kan kan aanmerken.

In geen land, geloof ik, worden de militairen zoo op den voorgrond gesteld als in Pruissen. Dit is in Trier onder anderen zigtbaar in de Casernen, welke de schoonste gebouwen der stad zijn. Gisteren heb ik de Simeons- caserne bezien, een groot en fraai gebouw, dat eertijds eene abdij was, waarby men eene geheel nieuwe manier gebouwd heeft. Heden zag ik de Pallast- Caserne. Dit is het generaal keurvorstelijk paleis, hetgeen eenigsins tegenwoordig van de soldaten ingenomen is. De soldaten hebben eene goede kleeding en zijn zeer goed gekleed. De officieren kwamen my voor te veel gezocht en gedwongen in hun uiterlijk te zijn. Hunne dunne ingenogene lijven (ingenoegde borsten) en hunne witte pantalons en witte Capkanzen staan niet mannelijk en heldhaftig. Daarby komt een gelaat, die zij niet verbergen, en die van niet minachting op de burgers doet neerzien. Ik merkte op, dat de soldaten buiten dienst zonder wapenen waren; alleen de onderofficieren hadden sabels.

Een gedeelte van het paleis, dat thans caserne is, kondigt men voor een Romeinsch overblijfsel, zoo men zegt, uit den tijd van Constantinus. Het kwam my niet merkwaardig dan schoon voor. In de afbeelding is het juist voorgesteld.

In de nabijheid zijn de overblijfsels van ande Thermae, die men te vinden in de wandeling Porta alba naam. De. Deze zijn ook in den laatsten tijd grootendeels uitgegraven.

x Zinnelozen worden ook hier verzorgd; men had er thans 14 onderscheiden.

graven; zy dienen niet meer voor eene poort. Zy vormen eene schilderachtige ruine; maar men kan zich niet wel voorstellen, hoe het gebouw in zyn geheel geweest is. Ik heb ook van deze ruine twee afbeeldingen.

Ik ben ook het groote hospitaal gaan zien. Het is een prachtig gebouw, dat te vooren een klooster voor adelyke nonnen was aan de heilige Irmina gewyd. De dochter van Dagobert, zegt men my had het gesticht. Thans dient het voor 500 zieken, 160 tot 170 weiden en vondelingen. Tevens zyn er 125 bedden voor zieken, waar men ook vreemden en niet-katholieken opneemt. × 94 bedden worden nog binnen 't huis gevoed. Er is eene bijzondere afdeeling voor zwangere vrouwen, maar ook onderwys in de verloskunde gegeven wordt. De verzorging der armen en zieken geschiedt daar tien barmhartige zusters van de orde van Karel Borromaeus, zy hebben de opperste harer congregatie in Nancy. die welke my te woord stond sprak ook fransch. Zy heeft my omstandig uiteengelegd, hoe de inrigting van dit gesticht is. In groote, luchtige zalen slapen alle de bewoners elk afzonderlyk op eene matras. De kamers waren uitstekend zindelyk en ordelyk. De kinderen waren meest in de kerk, maar zy gebaden op zeeden, volkomen werktuiglyk, maar ten minsten in het duitsch. De barmhartige zuster die met my sprak, zy was hier de opperste, zeide my, dat men hoopte, dat welorde de kloosters op den ouden voet zouden herstald worden. Zy die de gaarderen voor zulke verscheidene ongemerkt, bestand gebaakt hadden, kunden

Napoleon maf over dit hospitaal 200 te maken, dat hy derzelfs dotatie tot een half milliaen franks. brags; ook worden, 200 men my gezegd heeft nog naste mijnen ten zynen nagedachtenis gelaten.

toch nooit zegen hebben, en de regering zelve zoude tot met
zijn van het land niet eindelijk de oude inrigtingen
herstellen. Ik geloof, dat my de goede zuster in hare
vertrouwelijkheid medegedeeld, hetgeen een groot deel der
geestelijkheid nog altijd als deel van hunne pligten
stelt, en niet wankoopt te verbergen. Ik konde hare
voornemigten niet wel bekeyken, en wilde haar toch
ook niet bedroeven. Gij stelt u, zeide ik, die monniken
en nonnen, welke hier te zaren zoo talrijk waren,
welligt verdienstelijker voor dan zij waren. Die veel-
den niet alleen de regels van barmhartigheid door
St. Charles Boromeé voorgeschreven; zij gaven veel
een aanstant; en wie weet of hunne herstelling
niet in het belang van den godsdienst ware. Tenen,
moogt gij gelooven, dat de menschlievendheid ook wel
buiten de klooster, en zelfs buiten de katholike kerk
gevonden wordt. — Dit nam zij zeer wel op, en zeide
dat zij wel begreep, dat ik protestant was, en dat
zij geloofde, dat ik niet ongelijk had; dat zij ook,
die van een ander geloof zijn, niet verachte, enz.
Men heeft by dit hospitaal groote pinnen waarin
groenten en vruchten voor het zieke gekweekt worden.

Er is een ander gesticht voor bedelaars waarvan men
my goede gezegd heeft, doch dat ik niet gezien heb.

Ik ben de generaale Benedictiner-abdy Sint Mathias,
welke thans aan den heer Hall de hoogt, toegezien. Zij
vormt thans een zeer uitgestrekt landgoed, waar veel
teelt en landbouw, te gelijk met plantenkweekery in het
groot gedreven worden. Ik vond er zeer mooi nec: 42

× Men bemaakt hier eenige ande steenen welke in den omtrek gevonden zijn, en die naar de gelijkenis van Trier eenig belang hebben.

Ik heb ook de overblijfsels van twee prop.[ositi]ën nagemaakt gezien.

koeyen, 2 stieren. Deze blyven altyd op stal, maar worden twee maal daags met kaf en kortel schoongemaakt. Zy leveren 120 pond boter 's weeks; geen koei dan voor eigen gebruik. En maar een groot getal jong vee. Ook dit komt nooit uit de stal. Alle de beesten staan met de koppen naar de muur. De melkhelder was zeer net; men stookte daar zoo dra als het wat koud wordt, anders, zeide men my, wordt de melk niet dik. Men kernt in een klein tonnetje, waarin een soort van rad is, dat ge" draaid wordt.

In groote trekkaspen en in een plantentuin was eene mooye verzameling van gewassen.

Ik kan over de menschelyke waarde van deze aanleg niet oordeelen; toch kwam my het geheel aanzienlyk vermaarloosd voor; ook vernam ik, dat het 6 jaren beter in order geweest was dan tegenwoordig.

Hedan heb ik de Porta nigra inwendig bezocht; maar niet nog de sporen van de bestemming, die zy nog voor korten tyd had, namelyk die van twee kerken boven elkander. x

In het Theater zag ik een gelegenheidsstukje, dat "Koningsliefde" speelde. Het beteekende niet veel, maar er was een zeer goede komiek in. Het gebouw is zeer middelmatig; er waren vele menschen, maar men schreeuwt omtrent het begin van den dag zeer kaal te zyn.

Ik heb aanteekeningen nog veel gewandeld, den ene tuin buiten de stad gemeerd, maar muziek en dans waren, in die van Gilbert en van Fuchs; ik zag er niets byzonders.

Van volkskleeding heb ik niets bemerkt dan een klein plaatmetje, dat de vrouwen zig algemeen

dragen. De vrouwen zijn gemeen niet mooi. De uitdrukking der gezichten, zoo veel ik die bij het eerste gezicht kon beoordeelen, kwam mij voor gastvaardig maar niet vriendelijk of zoetig.

Ik heb mij in dit zuidland vernomen naar den prijs, waarvoor het volk den wijn verkoopt; men heeft mij gezegd, dat algemeen die van 1826 gedronken worde, en dat die 2 tot 2½ kiloëngroschen de litre kost.

Trier is geen plaats van uitgebreidheid. Zoo ver ik heb kunnen vernemen, is de ligging in het midden van een vruchtbaar omliggend land bijna de eenige kracht van voortier; de rivier levert weinig binnenlandsch verkeer, ook is er eenige scheepsbouw voor Mosel en Rhijn. Men zegt, dat de stad veel verloren heeft door de vernietiging der klooster; het is moeilijk hierover te oordeelen. De klooster, kapittels enz: trokken hunne inkomsten van uitgestrekte landerijen; het verteeren daarvan konde zeker aan Trier aanmerkelijk voordeel geven? Doch die goederen zijn niet vernietigd; zij zijn van eigenaars veranderd, en waarschijnlijk worden zij thans beter bebouwd dan te voren, en leveren meer in kanselarij op. De vraag is dus, of de tegenwoordige eigenaars die inkomsten elders verteren, als dan van Trier verloren hebben, maar anders, dunkt mij, niet. In twijfel zoude ik dus denken, dat de klagten aangegrond zijn; maar wat zij voor de stad gegrond hebben, naar het land in 't algemeen, geloof ik, dat buiten twijfel de verandering gunstig is, niet alleen redelijk, maar ook met den omliggenden landbouw.

Maandag 4 augustus. Dezen morgen om 3 uren kon ik met de Snelpost naar Coblentz vertrekken. Ik zoude verkoren hebben de Maasel af te varen, maar het weder is deze dagen zoo slecht geweest en belangde voor mijn beterschap, dat ik aan eene reize te water niet denken kande. Om half 8 kwamen wij te Wilich waar onthalten wierd; het is een klein stad. De weg loop over hoogte bergen en door diepe dalen, op veel plaatzen zeer steyl. Zoo veel de regen het niet belette, konde ik dikwijls wandelen. Om half 12 kwamen wij te Luttrenath, hier hielden wij middag; het is eveneens een stadje. Er was veel levendigheid, vooral van Duitsche familien die naar badplaatzen reizen. Dit behoort tot de volksgebruiken; lieden van alle standen gaan wanneer zij eenigzins kunnen voor een kortan tijd in het land (in't Bad); hier knoopt men dikwijls belangrijke betrekkingen aan, en by de tafelkamer lezen de heeren uit de verschillige gezelschappen der kleine steden. Voor de beschaving is deze gewoonte mellig niet minder van belang dan voor de gezondheid.

Om half drie kwamen wij te Kayserswerth. Wij passeerden veel bosch, en steeds bergen. Hier en daar hadden wij zeer mooi uitzigt, toch misten wij veel door niet langs de rivier te rijden. De dorpen, die wij doorkwamen, waren zeer armelijk. Tegen half 8 eindelijk kwamen wij over de schoone Maasel brug in Coblentz aan. Myn gezelschap was zonder belang geweest; ik was in de cabriolet met den conducteur en zijne vrouw.

Daar het weder niets goeds beloofde, zag ik van verdere plannen om te reizen af, en besloot om den kortsten weg naar huis te nemen. Ik betaalde dus mijn plaats op den wagen naar Keulen, en ging in een koffyhuis wat gebruiken. Ik vond hier veel militairen die hier, zoo als thuis te zijn, en, eene bijzonderheid die ook tot de Duitsche zeden behoort, twee zeer mooije meisjes, welke de gasten waiten en opmerkzaam bedienden. In Frankryk en Italie zit eene opgeschikte dame en laat zich complimenten maken; hier loopen de meisjes rond, spreken, lagchen met dezen en genen, laten zich door den een de hand drukken, door den anderen wat in het oor fluisteren, knikken een derden met schalksche oogen toe .... s'Lands wys, s'Lands eer. De kinschheid zal wel op beide wyzen even naeuwlyks bemaard blyven.

Om half 9 vertrok ik van Coblentz en Dingsdag 5 augustus kwam ik juist in Keulen tydig aan om met den wagen van 6 uren naar Aken te kunnen vertrekken. Het weder bleef steeds guur en regenachtig. De weg was my reeds bekend. Om half 9 kwam ik te Bergheim, een middelmatig vlek; om 11 uur te Gulik, en tegen etenstyd in Aken. Ik vond aan tafel twee bekenden: den heer Bake rector te Leeuwarden, en den heer Tod uit Utrecht. Na 't eten ging ik in den postwagen naar Luik; naast te Batice kreeg (men) my en nog een meisje stroo, en de wagen ging naar Verviers. Het was

te bekennen by nog een nytuigje met een paard,
dat ons tegen tien uren in Linie bragt. Myn neef,
gaande met een Berlynsch fabrikant van
Zyden haeden. Hy heeft my van zyne fabriek ver-
haald; hy heeft tot nog toe het meeste deel tegen
zich, dat de Beenhaeden als alleen draagbaar be-
tekennt. Ik heb hem den volgenden dag by den
Linieschen haedefabrikant Dupont gebragt,
die aus zeide, dat zyne marktlieden zich aan den
koning wilden wenden, aus een verbod tegen
de Zyden haeden te dragen.

a 2727 ✻

Trier.

Domberk (Rel. van Christus)
Lieve vrouwe kerk
St Paulus k.
St Matthias k.
Gymnasium (alleen voor Roomsch)
Stadsbibliotheek
Codex aureus
Handschrift v. Trierse Margaretha uit eene.
Bybel van Guttenberg.
Institutiones J. 1468.
Handschriften, brieven
Porta nigra, Gallo-Belgisch gebouw van voor de Romeinen.
Amphitheater.
Constantijnsche paleis.
Badpaleis
Igel een dorp, oudheidk. M.

Van Eck.

Départ de Luxembourg pour Trèves
par la Diligence à 6 heures du matin
on déjeunera à Grevenmacher
après avoir passé le pont de Wasserbillig vous arriverez à Igel Wempes
où vous descendrez de la diligence
pour voir le beau monument
Romain à gauche de la route
ce monument a été construit en
commémoration du mariage de
l'empereur Caligula.
à Trèves vous descendrez à
l'hôtel de Luxembourg chez
Mr Saur.
voir la cathédrale et l'église
de notre dame à côté.
la porte de St Simeon
l'église de St Gangulin, hors
la porte de St Simeon
hors la même porte pour

continuation de la promenade

voir la caserne de St maximin

l'eglise de St pantaleon remarquable par les belles peintures de la voute. le beau Christ

voir ensuite sur le meme chemin le jardin de Mlle Nelle du Landgen et les belles serres.

× voir dans l'interieur de la ville, la salle de la cour d'appel.

× l'hospice des pauvres dote d'un demi million par l'empereur Napoleon.

× le museum

la belle caserne du palais

les deux portes des romains, porta alba, porta nigra, et les restes

Suite

l'amphitheatre des nouveaux
sortir ensuite par la porte
de St mathieu.

Voir le jardin du couvent de
St mathieu appartenant a Mr
Nell, et la superbe betail
de la suisse, soigné par des
suisses, un de plus beaux de tous
toute la hollande pour la
beauté des betes a cornes.

Voir le jardin de Mr heem
bourgmestre de la ville,
pour jouir de la plus belle
vue
note en revenant du jardin
de St mathieu, vous devez
aux jardin gilbert a la
carte, les dimanches il
y-a musique.

vous vous informerez a votre
arrivée des départ de la diligence
pour coblentz qui part 3 fois
par semaine, le prix est d'en-
viron 18 francs, on fait la route
en 12 heures.

a coblentz vous descendrez chez
Schickhausen a l'ours noir.

De coblentz a cologne 12
lieues, poste d. la diligence 10

De cologne on va a la chapelle
10 lieues, ou vous logerez
au dragon d'or.

D'ici la diligence part
tous les jours pour Liége.

comme étranger demande
a être introduit au casino
militaire.

descendre le bratenweeg, passer par le neijenweeg, vous vous arrêterez près du pont, d'où vous verrez à votre gauche le faubourg du pfaffenthal, vous passerez ensuite sur l'écluse qui conduit à la porte de Trèves, vous remonterez clausen en passant sur le pont de Valrette, vous vous arrêterez à la seconde barrière où vous verrez la curiosité de Luxembourg, un mur énorme est abâti sur la voute d'un rocher de l'epaisseur de 30 à 40 pieds.

sortir par la porte neuve pour aller voir le jardin de Mr. de la fontaine a belle vue d'ou vous prierez votre conducteur de vous conduire au chemin qui conduit au jardin Schultz, ou j'aurai le plaisir de vous attendre.

Si la course n'etoit pas par trop longue, vous feriez bien de monter la côte de la route de thionville, vous sortirez par cette porte pour prendre le sentier a votre droite pour passer sur le ruisseau de la petite d'ou vous vous trouverez sur les glacis de la porte neuve sur le chemin qui conduit au jardin Schultz.

Descendez (ensuite), rentrez par la porte de treves, passez sur l'arbre qui conduit au neien Weg, vous vous arreterez sous la porte du chateau, d'ou vous verrez a votre gauche l'embouchure du passendhal, vous continuerez votre promenade du neienweg pour passer près des prisons a la porte de thionville en montant la côte, ~~a~~ a votre droite vous prendrez le nouveau

sortir par la porte neuve pour aller voir le jardin de Mr. de la fontaine a belle vue d'ou vous prierez votre conducteur de vous conduire au chemin et demi au jardin Schultz, ou j'aurai le plaisir de vous attendre.

Si la course n'etoit pas par trop longue, vous feriez bien de monter la coté de la route de thionville, vous sortirez par cette porte pour prendre le sentier a votre droite pour passer sur le ruisseau de la petite d'ou vous vous trouverez sur les glacis de la porte neuve sur le chemin qui conduit au jardin Schultz.

Descendez (ensuite, rentrez par la porte de treves, passez sur l'eclusse qui conduit au neien Weg, vous vous arreterez sous les portes du chateau, d'ou vous verrez a votre gauche les fauxbourgs du passendhal, vous continuerez votre promenade du neienweg pour passer près des prisons a la porte de thionville en montant la coté, a votre droite vous prendrez le nouveau

chemin des fortifications, qui
conduit à la petrus, d'où
vous prendrez sur les glacis
de la porte neuve, et de là
au jardin Schultz à 6 heures
et demi.

Schnell-Post und Personen-Post.

Passagier-Billet

für den Herrn Achterfeld

zur Fahrt von Cöln nach Aachen

Einschreibe-№ 7.

Die Post geht ab präcise um 6 Uhr Morgs den 5ten Aug. 1828

Es ist bezahlt:

a. an Passagiergeld, mit Einschluß des davon dem Postillon aus der Postkasse zu bezahlenden Trinkgeldes, pro Meilen à Sgr. . . . . 3 Rthlr. 2 Sgr. 6 Pf.

b. an Ueberfracht für Pfund . . . . . " " " "

Summa 3 Rthlr. 2 Sgr. 6 Pf.

An Gepäck sind 30 Pfund frei.

Cöln, den 5ten Aug. 1828

Ober-Post-Amts-Expedition.

(unterzeichnet:)

Jany.

Zur Nachricht.

1) Dieses Passagier-Billet ist nur für denjenigen gültig, auf dessen Namen dasselbe ausgestellt worden ist; dasselbe muß von dem Reisenden während der Reise aufbewahrt werden, da es, auf Verlangen, auf jedem Post-Büreau vorgezeigt werden muß.

2) Außer dem vorstehend verzeichneten Betrage, ist weder Wagenmeister-Gebühr, Douceur an den Kondukteur, noch Postillon-Trinkgeld, welches letztere aus der Post-Kasse verabreicht wird, zu zahlen. Sollten Wagenmeister, Kondukteurs, Postillons oder andere Unterbediente, von den Reisenden ein Trinkgeld, es sey unter welchem Vorwande es wolle, fodern, ohne daß sie den Reisenden Dienste geleistet haben, welche zu ihren Amtspflichten nicht gehören, so wird es dankbar anerkannt werden, wenn dem General-Post-Amte von dergleichen Dienstwidrigkeiten Anzeige gemacht, oder solches im Stundenzettel bemerkt wird, den der Reisende sich zu diesem Zwecke, von jeder Post-Anstalt vorlegen lassen darf.

Nur für das Fortbringen des Reisegepäcks aus, oder nach dem Posthause, dürfen die Wagenmeister, oder deren Gehülfen, eine, ihrer Dienstleistung angemessene Vergütung in Anspruch nehmen. In kleinen Städten ist für diese Dienstleistung 2 1/2 Sgr., in den großen Städten aber der, in der öffentlich aushängenden, approbirten Taxe enthaltene Satz zu entrichten. 3)

3) Das Gepäck des Reisenden muß spätestens eine Stunde vor der Abfahrt des Wagens, und wenn letztere des Morgens zeitig erfolgt, Abends zuvor, in das Post-Büreau geliefert werden; wer dieses unterläßt, hat sich beizumessen, daß die Bagage nicht mehr mitgenommen wird.

4) Das Gepäck muß, wenn dasselbe mit dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen befördert werden soll, in Felleisen, Mantelsäcken oder Reisetaschen verpackt seyn; besteht dasselbe in Koffern oder Kisten, oder übersteigt dasselbe das festgesetzte Gewicht, so daß es nicht mehr in dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen mit verladen werden kann, so wird solches, gegen Bezahlung des gewöhnlichen Packet-Porto's, mit dem ord. Post-Wagen transportirt. Im Fall der Reisende auf dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen gar kein Gepäck mit sich führt, wird bei Berechnung des Porto's, für das, mittelst ord. Post-Wagens zu befördernde Gepäck, diejenige Pfundezahl in Abzug gebracht, welche jeder Reisende auf der Schnell- oder Personen-Post frei mitnehmen kann. Nur auf einigen Schnell-Post-Coursen ist die Beförderung von Koffern und von Ueberfracht zulässig, worüber bei den Post-Anstalten Auskunft gegeben wird.

5) Jedes einzelne Stück des, auf dem Schnell-Post- oder Personen-Post-Wagen zu befördernden Gepäcks muß, zur Verhütung von Verwechselungen, mit einem Zeichen oder der Adresse nebst dem Bestimmungsorte und dem Beisatze: „Passagier-Gut," und wenn die Schnellpost das Ausland passirt, mit einer Werths-Deklaration versehen seyn. Dasjenige Gepäck, welches mit dem ord. Post-Wagen befördert wird, muß mit einer vollständigen Adresse, gleich einem Poststück, zur Post gegeben und frankirt werden. Enthält das Passagier-Gut Gelder, „baar oder in Papier" und Gegenstände von Werth, so muß solches bei der, in der Post-Ordnung festgesetzten Strafe, gehörig deklarirt werden.

6) Für die, mit dem ord. Post-Wagen, mittelst Adresse zu versendenden Effekten, haftet die Post-Administration im Umfange der, unter ihrer Verwaltung stehenden Posten, und es wird für diese Effekten, auf Begehren, gleich wie über andere Poststücke, ein Schein ausgefertigt. Auch für das, mit der Schnell- oder Personen-Post zu befördernde Gepäck leistet die Post-Administration, in dem Falle Garantie, wenn die Post durch einen Kondukteur begleitet wird, und diesem das Gepäck zur Aufsicht übergeben worden ist. Auf allen Schnell- oder Personen-Posten ohne Kondukteure, müssen die Reisenden sich selbst um ihr Gepäck bekümmern, und wird für dasselbe nicht gehaftet. Ein Gleiches müssen die Reisenden, welche mittelst Beichaise befördert werden, thun, ohne Unterschied, ob der Haupt-Wagen von einem Kondukteur geführt wird oder nicht, da für dieses Gepäck nicht garantirt werden kann.

7) Steuerbares Gepäck darf der, vom Auslande kommende Reisende nicht im Wagen bei sich führen. Dasselbe muß im Gepäck-Magazin verschlossen werden.

8) Dieses Passagier-Billet ist nur für den Tag gültig, für welchen es ausgestellt worden ist; das erlegte Postgeld kann nicht zurückgegeben werden, wenn der Reisende seine Reise aufzugeben oder zu verschieben sich bewogen finden, oder sich erst nach Abfahrt der Post, in dem Post-Büreau einfinden sollte. Auch wird der Abgang der Schnell- oder Personen-Post über die festgesetzte Zeit nicht verschoben, daher sich die Reisenden, eine Viertelstunde vor der oben angezeigten Stunde, in der Expedition einfinden, und auch unterwegs die Bestimmungen befolgen müssen, welche hinsichtlich des Aufenthalts und der Wiederabfertigung der Post, auf den Stationen ertheilt worden sind. Die Reisenden haben sich es sonst selbst zuzuschreiben, wenn der Wagen abfährt, ohne sie mitzunehmen; alles Anhalten vor der Stadt, vor Privat- oder Gasthäusern ist untersagt.

9) Benutzt ein Reisender seinen Platz nicht so weit, als er denselben bezahlt hat, so kann er weder auf Rückzahlung des mehr entrichteten Personengeldes Anspruch machen, noch über den Platz für den übrigen Theil der Reise, zu Gunsten eines andern disponiren. Nur Seitens der Post kann dieser Platz wieder vergeben werden. Wird der Reisende durch Krankheit an der Abreise oder Weiterreise behindert und wird solches gehörig nachgewiesen, so findet die Beförderung für das vorher bezahlte Personengeld nach der Genesung statt.

10) Den Kondukteurs und Postillons ist zur Pflicht gemacht, auf Befolgung der hierin enthaltenen Bestimmungen zu achten, und sich gegen alle Reisende höflich und bescheiden zu betragen.

Uneingeschriebene Personen mitzunehmen, ist den Kondukteurs und Postillons streng untersagt. Sollte einer derselben sich dergleichen Unterschleife zu Schulden kommen lassen; so werden die Reisenden ersucht, diese nicht zu dulden, und beim nächsten Post-Amte davon Anzeige zu machen.

11) Kranke Personen, besonders Epileptische, Ausschlags- und Gemüths-Kranke, so wie Kinder unter 4 Jahren, können zur Mitreise nicht zugelassen werden. Auch solche Personen, welche in trunkenem Zustande sich befinden, sind die Post-Anstalten verpflichtet, von der Post zurückzuweisen.

12) Hunde dürfen Post-Reisende nicht mit sich führen.

13) Das Tabakrauchen in dem Wagen und in den Passagier-Stuben ist nicht gestattet.

14) Solchen Reisenden, welche die, für die Aufrechthaltung des Anstandes und der Ordnung auf dem Post-Wagen und in den Passagier-Stuben, gegebenen Vorschriften nicht beachten, oder sich überhaupt unsittlich betragen, sind die Post-Anstalten nicht allein befugt, sondern auch verpflichtet, die Weiterreise mit der Post zu versagen.

15) Der Kondukteur darf unter keinen Umständen seinen Platz im Wagen nehmen, sondern muß vorn im Kabriolet sitzen.

16) In jeder Post-Passagier-Stube befindet sich ein Kontrolbuch, in welchem etwanige Beschwerden über schlechte Bewirthung u. s. w., eingetragen werden können.

Berlin, den 15. April 1827.

General-Post-Amt.
Nagler.

Schnell-Post und Personen-Post.

Passagier-Billet

für d Jacob Hirschfeld & K

zur Fahrt von Trier nach Coblenz

Einschreibe-№ 7

Die Post geht ab präcise um 3 Uhr Morgs den 4ten aug 1828

Es ist bezahlt:

a. an Passagiergeld, mit Einschluß des davon, dem Postillon aus der Postkasse zu bezahlenden Trinkgeldes, pro 3½ Meilen à 10 Sgr. . . . 1 Rthl. 5 Sgr. – Pf.

b. an Ueberfracht für Pfund . . . . . = = =

Summa 1 Rthl. 5 Sgr. – Pf.

An Gepäck sind 20 Pfund frei.

Trier den 2ten aug — 1828

Post-Expedition.

(unterzeichnet) Hoffmeisters

Zur Nachricht.

1) Dieses Passagier-Billet ist nur für denjenigen gültig, auf dessen Namen dasselbe ausgestellt worden ist; dasselbe muß von dem Reisenden, während der Reise aufbewahrt werden, da es, auf Verlangen, auf jedem Post-Büreau vorgezeigt werden muß.

2) Außer dem vorstehend verzeichneten Betrage, ist weder Wagenmeister-Gebühr, Douceur an den Kondukteur, noch Postillon-Trinkgeld, welches letztere aus der Post-Kasse verabreicht wird, zu zahlen. Sollten Wagenmeister, Kondukteurs, Postillons oder andere Unterbediente, von den Reisenden ein Trinkgeld, es sei unter welchem Vorwande es wolle, fodern, ohne daß sie den Reisenden Dienste geleistet haben, welche zu ihren Amtspflichten nicht gehören, so wird es dankbar anerkannt werden, wenn dem General-Post-Amte von dergleichen Dienstwidrigkeiten Anzeige gemacht, oder solches im Stundenzettel bemerkt wird, den der Reisende sich zu diesem Zwecke, von jeder Post-Anstalt vorlegen lassen darf.

Nur

Nur für das Fortbringen des Reisegepäcks aus, oder nach dem Posthause, dürfen die Wagenmeister, oder deren Gehülfen, eine, ihrer Dienstleistung angemessene Vergütung in Anspruch nehmen. In kleinen Städten ist für diese Dienstleistung $2^1/_2$ Sgr., in den großen Städten aber der, in der öffentlich aushängenden, approbirten Taxe enthaltene Satz zu entrichten.

3) Das Gepäck des Reisenden muß spätestens eine Stunde vor der Abfahrt des Wagens, und wenn letztere des Morgens zeitig erfolgt, Abends zuvor, in das Post-Büreau geliefert werden; wer dieses unterläßt, hat sich beizumessen, daß die Bagage nicht mehr mitgenommen wird.

4) Das Gepäck muß, wenn dasselbe mit dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen befördert werden soll, in Felleisen, Mantelsäcken oder Reisetaschen verpackt sein; besteht dasselbe in Koffern oder Kisten, oder übersteigt dasselbe das festgesetzte Gewicht, so daß es nicht mehr in dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen mit verladen werden kann, so wird solches, gegen Bezahlung des gewöhnlichen Packet-Porto's, mit dem ord. Post-Wagen transportirt. Im Fall der Reisende auf dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen gar kein Gepäck mit sich führt, wird bei Berechnung des Porto's, für das, mittelst ord. Post-Wagens zu befördernde Gepäck, diejenige Pfundezahl in Abzug gebracht, welche jeder Reisende auf der Schnell- oder Personen-Post frei mitnehmen kann. Nur auf einigen Schnell-Post-Coursen ist die Beförderung von Koffern und von Ueberfracht zulässig, worüber bei den Post-Anstalten Auskunft gegeben wird.

5) Jedes einzelne Stück des, auf dem Schnell-Post- oder Personen-Post-Wagen zu befördernden Gepäcks muß, zur Verhütung von Verwechselungen, mit einem Zeichen oder der Adresse nebst dem Bestimmungsorte und dem Beisatze: „Passagier-Gut," und wenn die Schnell-Post das Ausland passirt, mit einer Werths-Deklaration versehen sein. Dasjenige Gepäck, welches mit dem ord. Post-Wagen befördert wird, muß mit einer vollständigen Adresse, gleich einem Poststück, zur Post gegeben und frankirt werden. Enthält das Passagier-Gut Gelder, „baar oder in Papier" und Gegenstände von Werth, so muß solches bei der, in der Post-Ordnung festgesetzten Strafe, gehörig deklarirt werden.

6) Für die, mit dem ord. Post-Wagen, mittelst Adresse zu versendenden Effekten, haftet die Post-Administration im Umfange der, unter ihrer Verwaltung stehenden Posten, und es wird für diese Effekten, auf Begehren, gleich wie über andere Poststücke, ein Schein ausgefertigt. Auch für das, mit der Schnell- oder Personen-Post zu befördernde Gepäck leistet die Post-Administration, in dem Falle Garantie, wenn die Post durch einen Kondukteur begleitet wird, und diesem das Gepäck zur Aufsicht übergeben worden ist. Auf allen Schnell- oder Personen-Posten ohne Kondukteure, müssen die Reisenden sich selbst um ihr Gepäck bekümmern, und wird für dasselbe nicht gehaftet. Ein Gleiches müssen die Reisenden, welche mittelst Beichaise befördert werden, thun, ohne Unterschied, ob der Haupt-Wagen von einem Kondukteur begleitet wird oder nicht, da für dieses Gepäck nicht garantirt werden kann.

7) Steuerbares Gepäck darf der, vom Auslande kommende Reisende nicht im Wagen bei sich führen. Dasselbe muß im Gepäck-Magazin verschlossen werden.

8) Dieses Passagier-Billet ist nur für den Tag gültig, für welchen es ausgestellt worden ist; das erlegte Postgeld kann nicht zurückgegeben werden, wenn der Reisende seine Reise aufzugeben oder zu verschieben sich bewogen finden, oder sich erst nach Abfahrt der Post, in dem Post-Büreau einfinden sollte. Auch wird der Abgang der Schnell- oder Personen-Post über die festgesetzte Zeit nicht verschoben, daher sich die Reisenden, eine Viertelstunde vor der oben angezeigten Stunde, in der Expedition einfinden, und auch unterweges die Bestimmungen befolgen müssen, welche hinsichtlich des Aufenthalts und der Wiederabfertigung der Post, auf den Stationen ertheilt worden sind. Die Reisenden haben sich es sonst selbst zuzuschreiben, wenn der Wagen abfährt, ohne sie mitzunehmen; alles Anhalten vor der Stadt, vor Privat- oder Gasthäusern ist untersagt.

9) Benutze ein Reisender seinen Platz nicht so weit, als er denselben bezahlt hat, so kann er weder auf Rückzahlung des mehr entrichteten Personengeldes Anspruch machen, noch über den Platz für den übrigen Theil der Reise, zu Gunsten eines andern disponiren. Nur Seitens der Post kann dieser Platz wieder vergeben werden. Wird der Reisende durch Krankheit an der Abreise oder Weiterreise behindert, und wird solches gehörig nachgewiesen, so findet die Beförderung für das vorher bezahlte Personengeld, nach der Genesung statt.

10) Den Kondukteurs und Postillons ist zur Pflicht gemacht, auf Befolgung der hierin enthaltenen Bestimmungen zu achten, und sich gegen alle Reisende höflich und bescheiden zu betragen.
Uneingeschriebene Personen mitzunehmen, ist den Kondukteurs und Postillons streng untersagt. Sollte einer derselben sich dergleichen Unterschleife zu Schulden kommen lassen; so werden die Reisenden ersucht, diese nicht zu dulden, und beim nächsten Post-Amte davon Anzeige zu machen.

11) Kranke Personen, besonders Epileptische, Ausschlags- und Gemüths-Kranke, so wie Kinder unter 4 Jahren, können zur Mitreise nicht zugelassen werden. Auch solche Personen, welche in trunkenem Zustande sich befinden, sind die Post-Anstalten verpflichtet, von der Post zurückzuweisen.

12) Hunde dürfen Post-Reisende nicht mit sich führen.

13) Das Tabackrauchen in dem Wagen und in den Passagier-Stuben ist nicht gestattet.

14) Solchen Reisenden, welche die, für die Aufrechthaltung des Anstandes und der Ordnung auf dem Post-Wagen und in den Passagier-Stuben, gegebenen Vorschriften nicht beachten, oder sich überhaupt unsittlich betragen, sind die Post-Anstalten nicht allein befugt, sondern auch verpflichtet, die Weiterreise mit der Post zu versagen.

15) Der Kondukteur darf unter keinen Umständen seinen Platz im Wagen nehmen, sondern muß vorn im Kabriolet sitzen.

16) In jeder Post-Passagier-Stube befindet sich ein Kontrolbuch, in welchem etwanige Beschwerden über schlechte Bewirthung u. s. w., eingetragen werden können.

Berlin, den 15. April 1827.

General-Post-Amt.

Nagler.

Schnell-Post und Personen-Post.

Passagier-Billet

für d[illegible]

zur Fahrt von **Coblenz** nach [illegible]

Einschreibe-№ [illegible]

Die Post geht ab präcise um [illegible] Uhr [illegible] den [illegible] ten [illegible] 182[illegible]

Es ist bezahlt:

a. an Passagiergeld, mit Einschluß des davon dem Postillon aus der Postkasse zu bezahlenden Trinkgeldes, pro [illegible] Meilen à [illegible] Sgr. . . . . [illegible] Rthlr. [illegible] Sgr. [illegible] Pf.

b. an Ueberfracht für [illegible] Pfund . . . . . " " "

Summa Rthlr. Sgr. Pf.

An Gepäck sind [illegible] Pfund frei.

Coblenz den [illegible] ten [illegible] 182[illegible]

Ober-Post-Amts-Expedition.

(unterzeichnet:) [illegible]

Zur Nachricht.

1) Dieses Passagier-Billet ist nur für denjenigen gültig, auf dessen Namen dasselbe ausgestellt worden ist; dasselbe muß von dem Reisenden während der Reise aufbewahrt werden, da es, auf Verlangen, auf jedem Post-Büreau vorgezeigt werden muß.

2) Außer dem vorstehend verzeichneten Betrage, ist weder Wagenmeister-Gebühr, Douceur an den Kondukteur, noch Postillon-Trinkgeld, welches letztere aus der Post-Kasse verabreicht wird, zu zahlen. Sollten Wagenmeister, Kondukteurs, Postillons oder andere Unterbediente, von den Reisenden ein Trinkgeld, es sey unter welchem Vorwande es wolle, fodern, ohne daß sie den Reisenden Dienste geleistet haben, welche zu ihren Amtspflichten nicht gehören, so wird es dankbar anerkannt werden, wenn dem General-Post-Amte von dergleichen Dienstwidrigkeiten Anzeige gemacht, oder solches im Stundenzettel bemerkt wird, den der Reisende sich zu diesem Zwecke, von jeder Post-Anstalt vorlegen lassen darf.

Nur für das Fortbringen des Reisegepäcks aus, oder nach dem Posthause, dürfen die Wagenmeister, oder deren Gehülfen, eine, ihrer Dienstleistung angemessene Vergütung in Anspruch nehmen. In kleinen Städten ist für diese Dienstleistung 2 1/2 Sgr., in den großen Städten aber der, in der öffentlich aushängenden, approbirten Taxe enthaltene Satz zu entrichten. 3)

3) Das Gepäck des Reisenden muß spätestens eine Stunde vor der Abfahrt des Wagens, und letztere des Morgens zeitig erfolgt, Abends zuvor, in das Post-Büreau geliefert werden; wer dies unterläßt, hat sich beizumessen, daß die Bagage nicht mehr mitgenommen wird.

4) Das Gepäck muß, wenn dasselbe mit dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen befördert werden soll, in Felleisen, Mantelsäcken oder Reisetaschen verpackt seyn; besteht dasselbe in Koffern oder Kisten, oder übersteigt dasselbe das festgesetzte Gewicht, so daß es nicht mehr in dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen mit verladen werden kann, so wird solches, gegen Bezahlung des gewöhnlichen Packet-Porto's, mit dem ord. Post-Wagen transportirt. Im Fall der Reisende auf dem Schnell- oder Personen-Post-Wagen gar kein Gepäck mit sich führt, wird bei Berechnung des Porto's, für das, mittelst ord. Post-Wagens zu befördernde Gepäck, diejenige Pfundezahl in Abzug gebracht, welche jeder Reisende auf der Schnell- oder Personen-Post frei mitnehmen kann. Nur auf einigen Schnell-Post-Coursen ist die Beförderung von Koffern und von Ueberfracht zulässig, worüber bei den Post-Anstalten Auskunft gegeben wird.

5) Jedes einzelne Stück des, auf dem Schnell-Post- oder Personen-Post-Wagen zu befördernden Gepäcks muß, zur Verhütung von Verwechselungen, mit einem Zeichen oder der Adresse nebst dem Bestimmungsorte und dem Beisatze: „Passagier-Gut," und wenn die Schnellpost das Ausland passirt, mit einer Werths-Deklaration versehen seyn. Dasjenige Gepäck, welches mit dem ord. Post-Wagen befördert wird, muß mit einer vollständigen Adresse, gleich einem Poststück, zur Post gegeben und frankirt werden. Enthält das Passagier-Gut Gelder, „baar oder in Papier" und Gegenstände von Werth, so muß solches bei der, in der Post-Ordnung festgesetzten Strafe, gehörig deklarirt werden.

6) Für die, mit dem ord. Post-Wagen, mittelst Adresse zu versendenden Effekten, haftet die Post-Administration im Umfange der, unter ihrer Verwaltung stehenden Posten, und es wird für diese Effekten, auf Begehren, gleich wie über andere Poststücke, ein Schein ausgefertigt. Auch für das, mit der Schnell- oder Personen-Post zu befördernde Gepäck leistet die Post-Administration, in dem Falle Garantie, wenn die Post durch einen Kondukteur begleitet wird, und diesem das Gepäck zur Aufsicht übergeben worden ist. Auf allen Schnell- oder Personen-Posten ohne Kondukteure, müssen die Reisenden sich selbst um ihr Gepäck bekümmern, und wird für dasselbe nicht gehaftet. Ein Gleiches müssen die Reisenden, welche mittelst Beichaise befördert werden, thun, ohne Unterschied, ob der Haupt-Wagen von einem Kondukteur geführt wird oder nicht, da für dieses Gepäck nicht garantirt werden kann.

7) Steuerbares Gepäck darf der, vom Auslande kommende Reisende nicht im Wagen bei sich führen. Dasselbe muß im Gepäck-Magazin verschlossen werden.

8) Dieses Passagier-Billet ist nur für den Tag gültig, für welchen es ausgestellt worden ist; das erlegte Postgeld kann nicht zurückgegeben werden, wenn der Reisende seine Reise aufzugeben oder zu verschieben sich bewogen finden, oder sich erst nach Abfahrt der Post, in dem Post-Büreau einfinden sollte. Auch wird der Abgang der Schnell- oder Personen-Post über die festgesetzte Zeit nicht verschoben, daher sich die Reisenden, eine Viertelstunde vor der oben angezeigten Stunde, in der Expedition einfinden, und auch unterweges die Bestimmungen befolgen müssen, welche hinsichtlich des Aufenthalts und der Wiederabfertigung der Post, auf den Stationen ertheilt worden sind. Die Reisenden haben sich es sonst selbst zuzuschreiben, wenn der Wagen abfährt, ohne sie mitzunehmen; alles Anhalten vor der Stadt, vor Privat- oder Gasthäusern ist untersagt.

9) Benutzt ein Reisender seinen Platz nicht so weit, als er denselben bezahlt hat, so kann er weder auf Rückzahlung des mehr entrichteten Personengeldes Anspruch machen, noch über den Platz für den übrigen Theil der Reise, zu Gunsten eines andern disponiren. Nur Seitens der Post kann dieser Platz wieder vergeben werden. Wird der Reisende durch Krankheit an der Abreise oder Weiterreise behindert und wird solches gehörig nachgewiesen, so findet die Beförderung für das vorher bezahlte Personengeld nach der Genesung statt.

10) Den Kondukteurs und Postillons ist zur Pflicht gemacht, auf Befolgung der hierin enthaltenen Bestimmungen zu achten, und sich gegen alle Reisende höflich und bescheiden zu betragen.

Uneingeschriebene Personen mitzunehmen, ist den Kondukteurs und Postillons streng untersagt. Sollte einer derselben sich dergleichen Unterschleife zu Schulden kommen lassen; so werden die Reisenden ersucht, diese nicht zu dulden, und beim nächsten Post-Amte davon Anzeige zu machen.

11) Kranke Personen, besonders Epileptische, Ausschlags- und Gemüths-Kranke, so wie Kinder unter 4 Jahren, können zur Mitreise nicht zugelassen werden. Auch solche Personen, welche in trunkenem Zustande sich befinden, sind die Post-Anstalten verpflichtet, von der Post zurückzuweisen.

12) Hunde dürfen Post-Reisende nicht mit sich führen.

13) Das Tabakrauchen in dem Wagen und in den Passagier-Stuben ist nicht gestattet.

14) Solchen Reisenden, welche die, für die Aufrechthaltung des Anstandes und der Ordnung auf dem Post-Wagen und in den Passagier-Stuben, gegebenen Vorschriften nicht beachten, oder sich überhaupt unsittlich betragen, sind die Post-Anstalten nicht allein befugt, sondern auch verpflichtet, die Weiterreise mit der Post zu versagen.

15) Der Kondukteur darf unter keinen Umständen seinen Platz im Wagen nehmen, sondern muß vorn im Kabriolet sitzen.

16) In jeder Post-Passagier-Stube befindet sich ein Kontrolbuch, in welchem etwanige Beschwerden über schlechte Bewirthung u. s. w., eingetragen werden können.

Berlin, den 15. April 1827.

General-Post-Amt.
Nagler.

Theater.

III. Abonnement. I. Vorstellung.

Heute Sonntag den 3ten August 1828:

Zur Feier des hohen Geburtsfestes Sr. Majestät unsers allergnädigsten Königs:

Die Königslinde,

oder

Der dritte August.

Lustspiel in 1 Act, von Holtei.

Personen:

Walter, Dorfprediger,	Herr Seidel.
Wilhelmine, seine Tochter,	Dem. Strenge d. jüng.
Fritz, sein Sohn,	Ferd. Kramer.
Ziegenhals, Amtmann,	Herr Detroit.
Michel, sein Knecht,	Herr Reger.
Freiwald, ein junger Förster,	Herr Kramer.
Bauern und Bäuerinnen.	

Hierauf:

Fanchon,

das Leyermädchen.

Vaudeville in 3 Abtheilungen, von Kotzebue;
Musik von Himmel.

Personen:

Fanchon, das Leyermädchen,	Dem. Strenge d. ält.
Obrister von Francarville, unter dem Namen eines jungen Malers Eduard,	Herr Wanderer.
Saint Val, Husaren-Offizier,	Herr Detroit.
Der Abbé de Lattaignant,	Herr Krieg.
Frau von Roussel, Tante des Obristen,	Mad. Klingmann.
André, ein Savoyard, Fanchons Bruder,	Herr Reger.
Bertrand, Gewürzkrämer,	Herr Beral.
Adele, seine Tochter,	Dem. Hörger.
Martin, Tapezirer,	Herr Meisinger.
Auaustin, Bertrands Neffe, Gesell bei Martin,	Herr Funke.
Florine, Fanchons Kammermädchen,	Mad. Detroit.
Vincent, Haushofmeister bei Fanchen,	Herr Klingmann.
Champagne, Fanchons Bedienter,	Herr Nachtigall.
Ein Polizeibeamter,	Herr Chorus.
Bediente der Frau von Roussel. — Polizeidiener.	

Die resp. Herren Logen-Abonnenten werden geziemend ersucht, sich gefälligst gegen die Logenschließerin Frau Baron erklären zu wollen: ob sie ihre Logenplätze zum dritten und letzten Abonnement, nach dessen Beendigung das Personal des Cölnischen Theater Trier wieder verläßt, beizubehalten gesonnen sind. Eben so werden alle diejenigen, welche diesem letzten Abonnement beizutreten gesonnen sein möchten, ersucht, die Billets im Theater-Büreau, Brotgasse No. 258 gefälligst abholen zu laßen.

Preise der Plätze:

Erster Rang Loge 16 Sgr.; zweiter Rang Loge 12 Sgr.; Parterre 8 Sgr.;
Gallerie 4 Sgr. Kinder unter 10 Jahren zahlen mit Ausnahme der Gallerie die Hälfte.

Anfang halb 7 Uhr, Ende nach 9 Uhr.